

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету
соціальної педагогіки та психології
_____ О.В. Пономаренко
« ____ » _____ 2018 р.

Основи ділових ігор
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
підготовки магістра
спеціальності 231 – «Соціальна робота»
освітня програма «Соціальна педагогіка»

Укладач к.психол.н., доцент Мосол Н.О.

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри соціальної педагогіки

Протокол № 1 від “ ____ ” _____ 2018 р.
Завідувач кафедри _____ Н.В.Заверико

Ухвалено науково-методичною радою
факультету соціальної педагогіки та
психології

Протокол № 1 від “ ____ ” _____ 2018 р.
Голова науково-методичної ради
факультету _____ А.П. Поплавська

2018 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 23- «Соціальна робота»	Нормативна	
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: 231 - «Соціальна робота	Рік підготовки:	
	Освітня програма «Соціальна педагогіка»	2-й	1-й, 2-й
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання – 2	Рівень вищої освіти: магістерський	Лекції	
		12 год.	2 год.
		Практичні, семінарські	
		6 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		72 год.	82 год.
		Вид контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – надати студентам знань про ділову гру як ефективний засіб вирішення соціально-педагогічних проблем, що виникають в різних життєвих ситуаціях між окремими людьми та соціальними групами з метою забезпечення позитивної соціалізації особистості, групи, суспільства в цілому. Сформувати вміння вирізняти соціально-педагогічні проблеми в діяльності суспільних організацій, закладів освіти, різних соціальних установ, шукати продуктивні шляхи їх вирішення. Актуалізувати знання з психології та педагогіки як необхідного підґрунтя для організації та проведення ділових ігор із різними соціальними категоріями.

Завдання курсу – в процесі вивчення курсу студенти мають:

- 1) розкрити сутність інтерактивних методів навчання в цілому та специфіку методу ділових ігор;
- 2) розкрити можливості ділової гри як ефективного засобу вирішення актуальних соціально-педагогічних, що виникають у системі соціальних зв'язків між людиною і суспільством, людиною і групою, людиною і людиною тощо;
- 3) оволодіти вмінням складати програми роботи з використанням ділових ігор для вирішення конкретних завдань професійної діяльності;
- 4) отримати досвід участі в ділових іграх та досвід їх організації та проведення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Знати:

- зміст базових понять і категорій дисципліни: *інтерактивне та активне навчання, інтерактивні методики навчання, імітаційні технології, метод моделювання ситуації, метод групової дискусії, метод конкретних випадків («case study»), тренінг, рольова гра, ділова гра, фасілітатор,*
- теоретичні основи ділової гри як ефективного методу навчання та засобу вирішення соціально-педагогічних питань;
- класифікації та види ділових ігор, що застосовуються в професійній діяльності соціального педагога;
- структуру ділової гри як активного методу навчання і засобу вирішення соціально-педагогічних проблем;
- психолого-педагогічні та організаційні особливості проведення ділових ігор із різними соціальними категоріями та групами населення.

Уміти:

- визначати актуальні соціально-педагогічні проблеми, що виникають на різних рівнях соціальної системи, в різних групах та між окремими людьми і можуть бути вирішені за допомогою ділових ігор;
- визначати мету, завдання ділових ігор, розробляти їх структуру;
- організовувати та проводити ділові ігри, вести необхідну документацію;
- доцільно застосовувати різні види ділових ігор у професійній діяльності, враховуючи психолого-педагогічні особливості контингенту, проблеми якого вирішуватимуться за допомогою ділової гри, а саме: надавати допомогу сім'ї та іншим інститутам виховання, виконуючи роль посередницької ланки між ними та особистістю; розробляти і впроваджувати в життя профілактичні, реабілітаційні, адаптивні ігри відносно потреб та запитів клієнтів; допомагати дітям, підліткам, молоді, сім'ї налагоджувати гармонійні міжособистісні стосунки та зв'язки з оточуючим середовищем; здійснювати корекційний вплив на дітей та молодь, які знаходяться у кризових станах та конфліктних ситуаціях тощо.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання (компетентностей):**

- *Загально-професійні компетентності*
  - визначати актуальні соціально-педагогічні проблеми та знаходити шляхи їх вирішення;
  - дотримуватись етичних принципів соціального працівника при роботі з клієнтами;
  - знати засоби, методи, форми групової роботи.
- *Практично-професійні компетентності*
  - вміти конструювати та проводити ділові ігри, вести необхідну документацію;
  - складати блок-схему робочих процесів;
  - використовувати основи проектної діяльності в ділових іграх.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи ділових ігор

Тема 1. Науково-теоретичні основи організації і проведення ділових ігор в системі підготовки соціального педагога.

Тема 2. Методологічні основи ділової гри як ефективного засобу вирішення соціально-педагогічних проблем.

Тема 3. Соціально-психологічні та соціально-педагогічні аспекти ділової гри.

Тема 4. Особливості організації і проведення соціальним педагогом ділових ігор із різними категоріями населення.

Розділ 2. Практичне застосування ділових ігор у професійній діяльності соціального педагога

Тема 1. Ділові ігри з елементами тренінгу з проблеми «Соціально-педагогічні проблеми і умови розвитку дітей з особливими потребами у сім'ї та загальноосвітньому закладі»

Тема 2. Ділові гри з елементами рольової гри з питань соціалізації та ресоціалізації дітей та підлітків.

Тема 3. Імітаційні ділові ігри для співробітників сектору НДО.

Тема 4. Використання проектного методу в ділових іграх.

1. Структура навчальної дисципліни

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усьо го	у тому числі				
		л	с/п	лаб	сам. роб.	інд		л	с/п	лаб	сам. роб.	інд
1	2	3	4	5	6	інд	7	8	9	10	11	інд
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи ділових ігор												
Тема 1. Науково-теоретичні основи організації і проведення ділових ігор в системі підготовки соціального педагога.	10	2	2	-	6	-	14	2	-	-	12	-
Тема 2. Методологічні основи ділової гри як ефективного засобу вирішення соціально-педагогічних проблем.	10	2	2	-	6	-	14	2	2	-	10	-
Тема 3. Соціально-психологічні та соціально-педагогічні аспекти ділової гри.	10	2	2		6							
Тема 4. Особливості організації і	12	2	2	-	8	-	14	-	-	-	14	-

проведення соціальним педагогом ділових ігор із різними категоріями населення.													
<i>Разом за 1 розділом</i>	42	8	8	-	26	-	42	4	2	-	36	-	
Розділ 2. Практичне застосування ділових ігор у професійній діяльності соціального педагога													
Тема 5. Ділові ігри з елементами тренінгу з проблеми «Соціально-педагогічні проблеми і умови розвитку дітей з особливими потребами у сім'ї та загальноосвітньому закладі»	12		4	-	8	-	14	-	-	-	14	-	
Тема 6. Ділові гри з елементами рольової гри з питань соціалізації та ресоціалізації дітей та підлітків.	12		4	-	8	-	18	2	2	-	14	-	
Тема 7. Імітаційні ділові ігри для співробітників сектору НДО.	14		6		8								
Тема 8. Використання проектного методу в ділових іграх.	10	2	2		6		16	-	-		16		
<i>Разом за 2 розділом</i>	48	2	16	-	30	-	48	2	2	-	44	-	
Усього годин	90	10	24	-	56	-	90	6	4	-	80	-	

5. Темі лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д	З
		Д	З
1	Тема 1. Науково-теоретичні основи організації і проведення ділових ігор в системі підготовки соціального педагога.	2	1
2	Тема 2. Методологічні основи ділової гри	2	1
3	Тема 3. Соціально-психологічні та соціально-педагогічні аспекти ділових ігор	2	2
4	Тема 4. Особливості організації і проведення ділових ігор соціальним педагогом із різними категоріями населення		
5	Тема 8. Використання проектного методу в ділових іграх.	2	2
	Разом	8	6

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д	З
		Д	З
1	Тема 1. Науково-теоретичні основи організації і проведення ділових ігор в системі підготовки соціального педагога.	2	
2	Тема 2. Методологічні основи ділової гри як ефективного засобу вирішення соціально-педагогічних проблем.	2	
3	Тема 3. Соціально-психологічні та соціально-педагогічні аспекти ділової гри.	2	
4	Тема 4. Особливості організації і проведення соціальним педагогом ділових ігор із різними категоріями населення.	2	2
5	Тема 5. Ділові ігри з елементами тренінгу з проблеми «Соціально-педагогічні проблеми і умови розвитку дітей з особливими потребами у сім'ї та загальноосвітньому закладі»	4	2
6	Тема 6. Ділові гри з елементами рольової гри з питань соціалізації та ресоціалізації дітей та підлітків.	4	
7	Тема 7. Імітаційні ділові ігри для співробітників сектору НДО.	6	
8	Тема 8. Використання проектного методу в ділових іграх.	2	
Разом		24	4

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д	З
		Д	З
1	Тема 1. Завдання: скласти словник основних понять до теми, зробити порівняльний аналіз зарубіжних й вітчизняних теорій гри (таблиця)	6	2
2	Тема 2. Завдання: Письмова доповідь на тему: «Види і структура ділових ігор для різних соціальних категорій населення»	6	2
3	Тема 3. Завдання: Проаналізувати літературу за темою та підготувати доповідь: «Стратегії поведінки соціального педагога в процесі проведення ділових ігор із різними соціальними категоріями»	6	2
4	Тема 4. Завдання: презентація «Ефективність ділової гри у вирішенні соціально-педагогічних проблем»	8	4
5	Тема 5. Завдання: Підготувати вправи до ділової гри «Соціально-педагогічні проблеми і умови розвитку дітей з особливими потребами у сім'ї та загальноосвітньому закладі»	8	4
6	Тема 6. Завдання: Підготувати вправи та інструментарій для підведення підсумків до ділової гри з питань соціалізації та ресоціалізації дітей та підлітків.	8	4
7	Тема 7. Завдання: Підготувати проектну пропозицію та перелік потенційних грантодавців за темою «Залучення коштів» для НДО	8	4
8	Тема 8. Завдання: Ознайомитися з інформацією «Проектування за методом SMART». Зробити SWOT-аналіз проектної програми.	6	4
Разом		56	80

8. Індивідуальне практичне завдання.

Розробити ділову гру за обраною тематикою/проблематикою. Цільовою групою для проведення ділової гри можуть бути студенти/ школярі/ соціальні педагоги або інша категорія клієнтів, з якими ви працюєте (діти-сироти, діти, схильні до девіантної поведінки, педагоги, представники громадських організацій тощо).

Виконання завдання передбачає ґрунтовний аналіз літератури із запропонованої теми з обов'язковим висвітленням індивідуальної позиції автора щодо вирішення проблеми.

Структурними компонентами розробки є:

- титульна сторінка (назва кафедри, теми, групи, прізвища та імені студента, року виконання);
- вступ (актуалізація теми);
- опис усіх структурних компонентів ділової гри (призначення і мети гри; функції учасників гри; критерії оцінки учасників гри; вихідні дані / опис об'єкта імітації; процес гри; інструкції учасникам гри; можливе удосконалення гри; додатки, включаючи ігровий роздатковий матеріал);
- висновки;
- використана література.

9. Види контролю і система накопичення балів

Накопичення балів студентами відбувається у період вивчення дисципліни на підставі проведення викладачем двох основних видів контролю: поточного (перевірка рівня засвоєння студентами навчального матеріалу в обсязі певної теми чи окремого розділу) та підсумкового (перевірка рівня засвоєння студентами навчального матеріалу по завершенню курсу).

Максимальна кількість балів за результатами поточного контролю складає 60 балів, з яких:

- 30 - за теоретичні знання (доповіді на практичних заняттях, самостійна поза аудиторна робота);
- 30 - за практичні вміння (розв'язання практичних ситуацій, виконання практико-орієнтованих завдань).

Поточне тестування та самостійна робота		Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	40	100
30	30		

Допуск до підсумкового контролю складає 35 балів

№ з/п	Вид контрольного заходу	Кількість контрольних заходів	Кількість балів за Ізахід	Усього балів
1	Індивідуальна робота на практичних заняттях	4	5	20
2	Групова робота (ділові ігри, вирішення проблемних ситуацій)	4	5	20
3	Індивідуальна самостійна позааудиторна робота (творчі завдання, презентації).	5	4	20
Підсумковий контроль - екзамен				
5	Індивідуальне практичне завдання	1	20	20
	Підсумкова письмова робота за матеріалом курсу		20	20
Усього:		14		100

Критерії оцінювання роботи на практичних заняттях:*Оцінка «відмінно»:*

- знання і розуміння всього програмного матеріалу в повному обсязі;
- послідовне, логічне, обґрунтоване, безпомилкове викладання матеріалу;
- самостійне, впевнене і правильне застосування знань при вирішенні практичних задач;
- вміле й вірне формулювання висновків та узагальнень.

Оцінка «добре»

- знання і розуміння всього програмного матеріалу в цілому;
- послідовне, логічне, обґрунтоване викладання матеріалу;
- правильне і без особливих труднощів застосування знань при вирішенні практичних завдань;
- допущення окремих несуттєвих помилок під час відповіді.

Оцінка «задовільно»

- механічне, фрагментарне засвоєння матеріалу;
- спрощення викладання матеріалу та відсутність ґрунтовних навичок пояснення базових положень;
- нечітке та непослідовне застосування знань під час вирішення практичних завдань;
- допущення окремих суттєвих помилок під час відповіді,

Оцінка «незадовільно»

- поверхове знання і розуміння основного матеріалу;
- непослідовне викладання матеріалу з допущенням багатьох істотних помилок;
- невміння робити висновки та узагальнення;
- невміння застосувати знання під час вирішення практичних завдань та відсутність навичок тлумачення базових психологічних понять і категорій.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ЗА ШКАЛОЮ ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

9. Рекомендована література

Основна

1. Абрамова Г.С., Степанович В.А. Деловые игры: теория и организация/Г.С.Абрамова, В.А.Степанович. -Екатеринбург: Деловая книга, 1999.
2. Активные методы обучения: рекомендации по разработке и применению: учеб.-метод. пособие / Е.В.Зарукина, Н.А.Логинова, М.М.Новик. – СПб.: СПбГИЭУ, 2010.
3. Ворощиков С.Г. Продуктивные деловые игры во внутришкольном управлении: теория, технология. – М.: Центр Гуманитарной литературы, 2005. – 320с.
4. Габрусевич С.А., Зорин Г.А. От деловой игры к профессиональному творчеству/С.А.Габрусевич, Г.А.Зорин.- Минск:Университетское, 1989.
5. Інтерактивні методи навчання : навч. посібник / [П. Шевчук, П.Фенрих]. – Щецін – Львів : WSAР, 2005. – 158 с.
6. Пафилова А.П. Игровое моделирование в деятельности педагога. – М.: Академия, 2006. – 368с.
7. Платов В.Я. Деловые игры: разработка, организация и проведение: Учебник.— М.: Профиздат, 1991. - 156 с.
8. Резник С.Д., Игошина И.А., Кухарев К. Организационное поведение. Практикум. Деловые игры, тесты, конкретные ситуации. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 256с.
9. Смолкин А.М. Методы активного обучения: Науч.-метод. пособ./А.М.Смолкин.- М.: Высш.шк., 1991.
10. Технології навчання дорослих / [упор. О. Главник, Г. Бевз]. – К. : Главник, 2006. – 128 с.
11. Трайнев В. Учебные деловые игры в педагогике, экономике, менеджменте, управлении, маркетинге, социологии, психологии. - М.: Владос, 2005. – 303с.
12. Управление персоналом. Практикум: ролевые и деловые игры /под ред. Кулапова М.Н. – М.: Экзамен, 2003. – 128с.
13. Хруцкий Е.А. Организация проведения деловых игр: Учеб. Пособие для преподавателей сред. спец. учеб. заведений.— М.: Высш. шк., 1991.- 320 с.
14. Шаппо Н.П., Мельников Н.К. По лестнице к успеху (деловые игры и конкурсы для школьников 9-11 классов). Пособие для преподавателей. – Минск: Тесей, 2000. – 104с.
15. Шаронова С.А. Деловые игры. Учебное пособие. - М.: Издательство Российского Университета дружбы народов, 2004. – 166с.

Додаткова

1. Баранов П.В., Сазонов Б.В. Игровая форма развития коммуникации, мышления, деятельности/ П.В.Баранов, Б.В.Сазонов.- М., 1989.
2. Выготский Л. С. Игра и её роль в психологическом развитии ребёнка/Л.С.Выготский // Вопросы психологии.- 1996. -№ 6.
3. Евграфов П.М., Глуховенко Ю.М. Ноу-хау обучающихся программ и деловые игры. – М.: АРС, 2004. – 222с.
4. Заверико Н.В. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник /Н.В.Заверико.- К.: Видавничий дім «Слово», 2011.- 240с.
5. Зверева І.Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю/І.Д.Зверева.–К.:Правда Ярославичів, 1998.
6. Кулешова И.В. Деловые игры для педагогических советов и методобъединений /И. В. Кулешова //Научно-методический журнал заместителя директора школы по воспитательной работе.-2005.-№ 5. - С. 65-71.
7. Матросова Л.Н. Деловая игра как эффективное средство в подготовке учителя. – М.: Прометей, 1992.
8. Підкастистый П.И., Хайдаров Ж.С. Технология игры в развитии и обучении ребёнка/П.И.Підкастистый, Ж.С.Хайдаров.-М., 1996.
9. Прутченков А.С. Социально-психологический тренинг в школе.2-е изд. /А.С.Прутченков.-М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001.-156с.

10. Пугачев В.П. Тесты, деловые игры, тренинги в управлении персоналом. Учебник. – М.: Аспект-Пресс, 2002. – 285с.
11. Пушкарев Н.Ф., Троицкая Е.В., Пушкарев Н.Н. Практикум по кадровому менеджменту. Деловые игры. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 160с.
12. Словарь-справочник по социальной работе /Под ред. Е.И.Холостовой.- М.: Юрист, 1997.- 424с.
13. Словник –довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів/ За редакц. А.Й.Капської, І.М.Пінчук, С.В.Толстоухової. – К.: УДЦССМ, 2000.- 234 с.
14. Соціальна педагогіка: теорія і технології/За заг.ред.І.Д.Звереві.- К.: Центр навчальної літератури, 2006.- 316с Айламазьян А.М. Актуальные методы воспитания и обучения: деловая игра/А.М. Айламазьян.- М.: Владос-пресс, 2000.
15. Станкин М.И. Профессиональные способности педагога: Акмеология воспитания и обучения/М.И.Станкин. -М.: Флинта, 1999. - 368 с.
16. Фопель К. Психологические группы: рабочие материалы для ведущего. – М.: Генезис, 2004. – 253с.
17. Фопель К. Создание команды. Психологические игры и упражнения. – М.: Генезис, 2002. – 400с.
18. Шаппо Н.П., Мельников Н.К. По лестнице к успеху (деловые игры и конкурсы для школьников 9-11 классов). Пособие для преподавателей. – Минск: Тесей, 2000. – 104с.
19. Шаронова С.А. Деловая игра. Практикум. - М.: Издательство Российского Университета дружбы народов, 2005. – 90с.
20. Эльконин Д.Б. Психология игры/Д.Б.Эльконин. -М.: Владос-пресс., 1994.

Інформаційні ресурси

1. Інтерактивні методи навчання : навч. посібник [Електронний ресурс] / [П. Шевчук, П.Фенрих]. – Щецін – Львів : WSAP, 2005. – 158 с. – Режим доступу: http://www.frdl.szczecin.pl/manager_pliki/51/2005_Interaktywne%20metody%20nawczannia_ukr.pdf
2. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання [Електронний ресурс]. – К., 2007. — 144 с. – Режим доступу: http://issuu.com/anja_79/docs/pometun
3. Софій Н. Кузьменко В. Активне навчання: обговорення, інтерактивні лекції, рольові ігри, мозкові штурми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/school/theory/1345/>